

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 27. marcija 1896.

Politiški oddelek.

Pravosodni minister in jezikovno vprašanje.

Pri letošnji razpravi o potrebnosti pravosodnega ministerstva je minister grof Gleispach imel jako pomemben govor o jezikovnem vprašanju, v kolikor spada v delokrog pravosodnega ministerstva. Po večjem moremo ž njegovim govorom biti zadovoljni, ako se bode le po njem ravnal. Žal, da popolnega zaupanja vanj ne moremo imeti. Mož je nemški liberalec in ga torej vežejo nazori te stranke. Bil je pa tudi nekaj časa predsednik nadsodišču v Gradcu in se ni kazal posebno prijaznega nam Slovencem.

Minister je rekel, da je jezikovno vprašanje jako kočljiva stvar, da se mora jednemu narodu vzeti nekaj, do česar misli da ima pravico, ako se hoče kaj drugemu dati. Te besede ministrove nikakor ne ugajajo, ker nekako diše po tisti zloglasni nemški narodni posesti. Nemci nimajo nobene pravice do nemškega uradovanja po Slovenskem, in jim kakor narodu tudi nič mari ne gre, kako se pri nas posluje. O tem, da bi se Nemcem kaj vzelo, bi se le moglo govoriti, ako bi se v nemških krajih jelo vpeljavati slovensko uradovanje. Tukaj bi pa k večjemu Nemci le nekoliko težje dobivali službe pri sodiščih na Slovenskem, ako se dosledno uvede slovensko uradovanje s slovenskimi strankami. Do javnih služeb v Avstriji pa Nemci pač nimajo nobene predprave. Če pa dokažejo, da imajo potrebne sposobnosti, k čemur še seveda pripada tudi znanje jezika, bodo tudi na Slovenskem vedno lahko poslovali. Dokler bode vlada stala na stališču, da se kakemu narodu stori krivica, ako se drugemu prizna pravica, tako dolgo pač ne moremo pričakovati povoljne rešitve jezikovnega vprašanja v Avstriji, naj se delajo še tako lepe obljube.

Bolj je pa nas razveselilo, da je minister naglašal, da sedanja vlada stoji na stališču, da se mora vsak avstrijski državljani zaslišati v svojem materinem jeziku

in se morajo vloge rešiti v tistem jeziku, v katerem se vložijo. Seveda to more veljati le glede v deželi navadnih jezikov. Poljaku se ne morejo v materinščini reševati vloge v Marija Celju, naj je tudi ondu domačinstvo si pridobil, Italijanu pa ne v Levovu. Tega pač nikdo ni zahteval. Slovenci smo zadovoljni, da le na Slovenskem moremo z uradi slovenski občevati. Jedino to zahtevamo, da se vloge, ki so se v prvi instanci slovenski rešile, rešijo slovenski tudi v višjih instancah. Sicer je pa ministrov govor bil nekako jalov tudi v tem oziru. Njegov govor je bil načelen, a potem se je sukal nekaj okrog tistega „kolikor bode mogoče“. Če bode in kolikor bode mogoče, je že nam Slovencem mnogo škodoval. Če se bodo uradniki, neprijazni slovenščini, popraševali, kaj je mogoče, bodo vedno dajali odgovor, da slovensko uradovanje ni mogoče. Če se pa kaj odločno ukaže, pa kmalu mogoče postane. Zato je pa ministrov govor nas pustil popolnoma hladne in bomo le čakali, če minister pripomore izraženemu vladnemu stališču tudi v praksi do veljave. Priznal je minister, da so pomankljivosti pri sodiščih v Istri in na Goriškem in rekel, da jih bode dal preiskati in jih bode po možnosti odpravil. Priznal je, da kaj mučen vtis napravlja, če porotniki ne znajo jezika zatoženčevega. S tem se ne dosega namen porotnih sodišč. Obetal je pa, da bode gledal, da bode te nedostatke odpravil, kolikor je mogoče v meji sedanjih zakonov o porotnih sodiščih. Glede Istre pa mi ministru radi verjamemo, da je malo težko dobiti jezikovno usposobljene moči, ker je ondu treba uradovati v štirih jezicah. Seveda tudi tej težavi bi se že bilo davno odpomoglo, da se je vsprejel predlog Slovenca dr. Razlaga 1874. leta, da se osnuje v Ljubljani vseučilišče za južne dežele naše države, na katerem bi se predavalo v slovenščini, hrvaščini, italijanščini in nemščini. Tedanja vlada je pa rajši osnovala nemško vseučilišče v Črnovicah, ki ne ustreza nobenim praktičnim potrebam. Grofu Gleispachu bi priporočali, da on, če mu je zares za jednakopravnost pri sodiščih, se posvetuje s svojim tovarišem baronom Gautschem, če bi morda ne kazalo dr. Razlagovega pred-

loga sedaj poklicati v življenje. Jedino s tem bi se odpravila velika ovira izvršitvi narodne enakopravnosti na Primorskem. Sicer je pa minister grof Gleispach obljubil, da bode pri imenovanju sodnih uradnikov in njih predstavljanju se oziral na razmere v Istri.

Posebno je pa nas neprijetno iznenadilo, da je minister govoril le o nedostatkih pri sodiščih na Goriškem in v Istri, popolnoma je pa prezrl, da so jednaki nedostatki glede jezikovnih razmer tudi na Koroškem. To pač ministru ni neznano, ker je bil na čelu nadsodišču, v katerega področje spada Koroška. Zdi se nam, da je minister Koroško nalašč prezrl in to zaradi tega, ker ne mara Nemcem kratiti prvenstva na Koroškem. Ondu je pač pripravljen kaj storiti za Slovence, kjer se ima omejiti italijansko uradovanje, a proti Nemcem ga pa ni volja braniti naših pravic. Zato pa bomo mi ministra Gleispacha sodili, kakor že rečeno le po dejanjih, ne pa po besedah. Velicih nad ne gojimo, ker so nade nas že prevečkrat goljufale.

Politični pregled.

Dunaj brez župana. — Vlada baje premišlja, če bi se ne dalo na Dunaju opraviti brez župana. Da bi Luegerja, ko bode izvoljen, ne bilo treba priporočati v potrjenje, bi vlada dala dunajsko upravo voditi prvemu izvoljenemu podžupanu. Če bi to šlo, bi dr. Luegerja popolnoma odrinili iz predsedstva mestnega zastopa. On bode voljen za župana, dva druga pa za podžupana. Ker bi on ne bil potrjen, bi vse posle le podžupana vodila. Niti v mestnem svetu bi potem dr. Luegerja ne bilo. Seveda bi zaradi tega tem huje napadal vlado v občinskem zastopu samem. Sploh se pa mora reči, da vlada še sama prav ne ve, kako bi se pomagala iz zadrege. Ko bi bila gotova večina v dolnjeavstrijskem deželnem zboru, bi pač najrajše videla, da se zakon tako premeni, da bi dunajskega župana kar imenovala, a je malo dvomljivo, če bi se za to večina dobila.

Dolnjeavstrijski deželnozborski volilni red. — Vlada ne misli predložiti volilnega reda, katerega je sklenil dolnjeavstrijski deželni zbor, cesarju v potrjenje. Zbor je namreč sklenil, da se vpeljejo direktne volitve in bodo volilni kraji vse občine, ki imajo vsaj 20 volilcev. Vladi pa poslednja določba ne ugaja in je že pri razpravi v deželnem zboru predlagala, naj se za volilne kraje odločijo le one občine, ki imajo najmanj 50 volilcev. Ker se zakon ni sklenil po želji vlade, pa ne bode potrjen. Protisemitski listi se zaradi tega jako jeze in prete, da se z vlado ne bodo pogajali o tej stvari, temveč ostanejo pri prvotni svoji zahtevi. Grof Badeni ima torej še jedno težavo več.

Državni zbor se bode po Veliki noči bavil z volilno reformo. Odsek jo je že rešil in izvolil liberalca dr. Götza za poročevalca. V poslednji odsekovi seji so se sklenile nekatere premembe volilnih okrajev. Iz srednještajerskega volilnega okraja nove kurije se bodo izločili slovenskobistriški, gleisdorfski in kirchhofske sodni okraj. Prvi se pridruži spodnještajerskemu volilnemu okraju, poslednja dva pa graškemu. Sedaj je mogoče, da v graškem volilnem okraju zmagajo konservativci, poprej bi pa najbrž bili socialisti imeli večino. Nadalje se je sklenilo, da se bode v krakovskem volilnem okraju v Galiciji direktno volilo. Vlada je prepričana, da ima za svojo volilno reformo potrebno dvetretjinsko večino.

Reichspost, dunajsko krščansko-socialni dnevnik ne stoji posebno na dobrih nogah. Po novem letu je bil začel izhajati po dvakrat na dan, a od 1. aprila bode zopet izhajal

le jedenkrat na dan. To pa ni brez pomena, da se ta list ne more vzdrževati sedaj, ko se na Dunaju toliko govori o krščanskem socializmu. To potrjuje, kar smo že mi večkrat trdili, da na Dunaju ne zmaguje krščanski socializem, temveč le nemški nacionalizem. „Deutsches Volksblatt“, ki je nemško-nacionalen, pa ima okoli 100 000 naročnikov. Tudi „Reichspost“ je zadnji čas bila nekoliko bolj nemškonarodna, a ljudje zanj ne marajo, ker naglaša vedno tudi krščanstvo. Dunajčanje dandanes niso nič bolj pobožni, kakor so bili za časa vladanja liberalizma, samo bolj nemškonarodni so in žide sovražijo. Kdor pa misli, da bode iz sedanjega gibanja katoličanstvo imelo posebno korist, se pa vara.

Češko državno pravo. — Namestnik češkega deželnega vrhovnega maršala dr. Lippert je bil v „Neue Freie Presse“ priobčil članek, v katerem je dajal razumeti, da bi Nemci privolili v češko državno pravo, pa le s pogojem, da se razširjena samouprava Češke ne raztegne na Moravsko in Šlezijo, da se priznajo Nemcem na Češkem jednake pravice, kakor jih imajo Čehi in se to zagotovi z upeljavo narodnih kurij in se prizna zaključeno nemško ozemlje, v katerem bi se le nemški uradovalo. Ko so vsi češki listi temu ugovarjali, je nemškoliberalna stranka zatajila svojega pristaša in se odločno izrekla zoper vsak federalizem. Gospodje bi bili pač radi dovolili, kar je dr. Lippert hotel; ko so videli, da se Čehi jim ne usedejo na limanice, so si pa mislili, lepše je, da ostanemo dosledni v načelih in se držimo centralizma.

Veliko veselje je na Ogerskem, kajti dosegli so, da se bodo ogerske tisočletnice smeli udeležiti tudi vojaki. Vlada je zaukazala vsem budimpeštanskim izvoščikom, da si ob tisočletnici morajo napraviti tako imenovano ogersko narodno nošo, majhne klobučke, ozke hlače in obvrvice suknje. Tudi gospoda se bode tedaj kazala v tej noši, ki pa ni posebno lepa. Hudomušni ljudje pa Madjarom celo odrekajo pravico do take noše. Ko so prišli na Ogersko, imeli so Madjari le široke hlače in srajce čez hlače, kakor se še sedaj nosijo ogerski pastirji. Tako imenovano narodno nošo so pa še le bavarski krojači zanesli z Nemškega.

Italija. — Novo ministerstvo se je predstavilo zbornici. Ministerski predsednik Rudini je ob splošnem zanimanju razvil vladni program glede Afrike. Poučarjal je, da bi bila vsaka vojska tako nepripravljena, kakor je bila laška, podlegla. Italijanski vojaki so se hrabro držali. Rudini upa, da bo zbornica podpirala novo vlado, ki je v taci težavnih časih prevzela državno vodstvo. Vlada je dala popolno pooblastilo generalu Baldiseri v Afriki. Pogajati se hoče vlada z Menelikom, toda modro in previdno in odklonila bo vsako ponudbo, ki bi Italiji ne bila v čast. Dokler se ne sklene časten mir, se bo vojska nadaljevala. Italija ne hrepeni po pridobitvi še nadaljnjih kolonij v Afriki. Tudi, če bi Menelik to ali ono pokrajino ponujal Italiji, ona je ne sprejme. Tudi za pokroviteljstvo nad Abesinijo ji ni. Da pa dosežemo časten mir, v to je treba sredstev in zahtevam torej 140 milijonov kredita v pokritje vojnih stroškov do konca tega leta. Rudini je konečno apelel na edinost italijanskega prebivalstva. Zbornica je odobrovaje vzela na znanje Rudinijev govor. — V vsem se vidi, da nova vlada ne bo dosti boljša od Crispijeve. Tudi ta hoče še nadalje molzti revno Italijo, ker je zahtevala kredit 140 milijonov. — Italijansko prebivalstvo vse želi miru. Tudi vladni listi pišejo v tem smislu, le poudarjajo častno rešitev vsega vprašanja, ki bode pa stala še veliko denarja. Crispijeva stranka po svojih glasilih smeši novo vlado, ki se je zbala Abesincev in ne nadaljuje vojske, dokler ni poražen kralj Menelik. Tudi sam kralj ni nič kaj naudušen za sklepanje miru in že je malo manjkalo, da ni pri novi sestavi ministerstva zopet Crispiju naročil sestaviti isto. Ta seveda bi bil potem tiral staro, za Italijo toli nesrečno politiko. Kraljevič je menda kralja odvrnil od tega naklepa. — Italija torej sedaj sklepa mir z Abesinijo, in naj se potem še tako častno izmota iz te